

PÁLYÁZATI ZÁRÓJELENTÉS

Dr. Bárány Attila Pál, egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet, Közép- és Koraiújkor Magyar Történelmi Tanszék
Email: barany.attila@chello.hu

OTKA nyilvántartási szám: F 48423 - 2005-2007

Magyarország és Európa: Magyarország nyugati külpolitikája, különös tekintettel Angliára (1235-1437)

[Hungary and Europe: the Foreign Policy of Hungary, with a special attention to Anglo-Hungarian Relations in the Middle Ages, 1235-1437]

A pályázat honlapja:

<http://www.baranyattila.eoldal.hu> ;

<http://www.baranyattila.eoldal.hu/oldal/otka-t-48423>

<http://delfin.klte.hu/~history/magykoz/kulpolitika.html>

A kutatás célkitűzései

A kutatás során azt vállaltam, hogy folytatom és időben kiszélesíteném a doktori disszertációm – *Angol-magyar kapcsolatok a kései középkorban, 1301-1437* – tárgyát, és a Magyar Királyság Anglia-irányú külpolitikáját vizsgálom IV. Béla trónraléptétől az Árpád-ház kihalásáig; továbbá az 1301-1437 közötti anyaggyűjtést újabb adatokkal egészítem ki.

A pályázat beadásakor tisztában voltam, hogy milyen problémákkal kell szembenéznem a késő Árpád-kor nyugati irányú külpolitikáját kutatva. A források jellege, sporadikus, töredékes volta adja a legfőbb nehézséget. A hagyományosan értelmezett politikai kapcsolatok terén az angol-magyar viszony nehezen megfogható. Ez jellemzi a történetírást is, hiszen a középkori kapcsolattörténet terén néhány rövid adatközlésen kívül nem született egyetlen mélyebb, történelmi igényű alkotás sem. A kutatónak nem kizárólag a nagypolitikát kell áttekintenie, hanem fel kell lelnie mindazokat a színtereket, amelyeken kapcsolatok léteztek vagy *létezhettek*: pl. a keresztes hadjáratokat.

A *közvetlen* – dinasztikus vagy külpolitikai – kapcsolatok terén kevesebb anyagot találtam eddigi munkám során, mint amit előzetesen vártam. A kutatás kezdetén nem reméltem, hogy Anglia és Magyarország között nagy számú közvetlen kapcsolatra utaló forrást – követjárások, rendszeres levelezés stb. – fogok találni. Ezt már a kutatási tervben is jeleztem. Mindazonáltal vannak közvetett kapcsolatok, ahol úgy vélem, a kutatásnak van értelme, hiszen – ha nem is tár fel direkt összeköttetéseket a két királyság között – segít abban, hogy Magyarországot és Angliát egy közös külpolitikai kapcsolatrendszer részeseként szemléljük és megvilágítsák a középkori Magyar Királyságnak Európában elfoglalt helyét.

A kutatás kezdetén azt vállaltam, eredményeimet közzé teszem, doktori disszertációm kibővített anyagával együtt egy kötetben. Úgy ítélt meg, a középkori magyar külpolitika kutatóival való konzultációk során, hogy sokkal több értelme lenne, s logikusabbnak is tűnik, ha a tervezett összefoglaló kötet nem csupán az 1235 és 1437 közötti magyar-angol kapcsolatokat tárná fel, hanem a teljes középkor angliai irányú kapcsolatairól számot adna. Így merült fel az ötlet, hogy az Árpád-kor angol-magyar kapcsolatainak kutatójával, Laszlovszky Józseffel együtt dolgozva adnánk ki egy összefoglaló kötetet (melybe egy fejezet erejéig részt venne a jelenleg a leedszi egyetemen kutató Papp Zsuzsanna is). Laszlovszky József anyagának 1991-es kandidátusi disszertációja képezné a része alapját, természetesen az azóta eltelt időben kiegészítve újabb adatokkal. Így a tervezett kötet is jóval nagyobb volumenű s terjedelmű lenne, mint az eredeti elképzelésben vállalt *Angol-magyar kapcsolatok, 1235-1437 c.* saját anyagom. Ennek a nagyobb kötetnek a kiadását az Attraktor

Kiadó vállalta, ugyancsak vállalván a felmerülő, jóval nagyobb költségeket is, mint amire a pályázatomban forrást igényeltem 2005-ben.

Az *Angol-magyar kapcsolatok a középkorban* (Bárány Attila – Laszlovszky József – Papp Zsuzsanna) Attraktor, Máriabesnyő, 2008. [A/5-ös formátum, kartonált, ragasztott; kb. 610 p.] c. kötetből a magam által jegyzett kötetrészek 1.423.100 leütést tesznek ki; illetve tördelt, szerkesztett, nyomdakész állapotban 504 könyvoldalt. Ebből a kifejezetten a pályázat fő témakörében végzett – 1235 és 1301 közötti időszak – kutatásaimat 461.500 leütés és 165 kötetoldal tárgyalja.

Alább közlöm a teljes kötetből saját anyagom tartalomjegyzékét. A kötet jelenleg – 2008. augusztus 22. – nyomdai előkészítés alatt áll, várható megjelenése 2008. szeptember-október. A kötet nyomdakész, tördelt, szerkesztett fejezetei megtalálhatóak az OTKA Pályázat honlapján, pdf-állományban.

<http://www.baranyattila.eoldal.hu> ;

<http://www.baranyattila.eoldal.hu/oldal/otka-t-48423>

<http://delfin.klte.hu/~history/magykoz/kulpolitika.html>

A tartalomjegyzékben közlöm a fejezeteket tartalmazó fájlok címét és webes elérési címét is. A honlapon közlöm a tervezett kötet teljes tartalomjegyzékét (tartalom-vegleges.pdf; <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/13>); címlapját, impresszumát (kep-kotet.doc; [<http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/25>]). A kötet ISBN-számának megkérése folyamatban van.

Tartalom

Angol-magyar kapcsolatok, 1235-1437

I. Diplomáciai kapcsolatok

1. Magyarország Anglia kontinentális politikájában a 13. század második felében. Anglia, Magyarország, a Német-Római Császárság és Itália.

i. Angol-Habsburg kapcsolatok, magyar érintettséggel: I. Edward és a morvamezei csata

ii. Anglia magyar-, illetve nápolyi Anjou-kapcsolatai. I. Edward és Salernoi Károly, valamint Magyarországi Mária viszonya

iii. Magyarország és Anglia kontinentális politikája az 1290-es években. Angol-Nassauai kapcsolatok, magyar érintettséggel

[File: [Edward-Habsburg.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/15>

2. Magyar-angol kapcsolatok az Anjouk korában

[File: [barany_Anjou-kor.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/16>]

3. Angol-Luxemburg kapcsolatok a 14. század végén

[File: [barany_angol-luxemburg.pdf](#)] [<http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/19>]

4. A canterbury-i szövetség

[File: [barany_Canterbury.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/20>

5. Magyar-angol kapcsolatok a konstanzi zsinaton

[File: [barany_Konstanz.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/21>

II. Közvetett érintkezések

1. Keresztes háború

i. A tatár veszély a 13. század második felében: I. Edward keresztes vállalkozásai és tárgyalásai a tatár kánokkal. Anglia és Magyarország keresztes kapcsolatai
[File: [barany_tatar-veszely.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/14>

ii. Angol lovagok a nikápolyi csatában

[File: [barany_Nikapoly.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/18>

iii. **Angol keresztes hadjárat a husziták ellen:** Henry Beaufort, Winchester bíboros püspöke és Zsigmond király kapcsolatai, 1427-30

[File: [barany_angol-keresztes.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/22>

2. Angol-magyar zsoldoskompániák a 14. századi Itáliában

[File: [barany_Zsoldosok.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/17>

III. Középkori magyar emlékek Angliában

i. Királyi emlékek. Lovagrendi insignia és devizák.

ii. Ikonográfiai emlékek, kéziratos források

[File: [kiralyi-emlekek.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/23>

IV. Bibliográfia

[File: [bibli_vegleges01.pdf](#)] <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/24>

A tárgykörben, illetve a középkori magyar külpolitika terén megjelent egyéb publikációimat is közlöm a <http://www.baranyattila.eoldal.hu/oldal/magyar-kulpolitika> weboldalon, pdf-állományban.

A kutatás forrásai, metodikája

A kutatás alapvető részét, a 13. század második felének forrásanyaga terén, a külföldi, angliai levéltári, illetve kiadott forrásgyűjtemények esetén könyvtári anyaggyűjtő munka tette ki (London, The National Archives/Public Record Office, British Library Kézirattár; Institute of Historical Research, The University of London), amelyet már megkezdtem korábbi kutatásaim során. Az vizsgált, 1235 és 1301 közötti dokumentumok döntően a Public Record Office számvevőszéki (*Exchequer*) iratanyagából (Council and Privy Seal File; Treasury of Receipt: Diplomatic Documents; Treasury of Receipt: Books; Registrum Munimentorum; King's Remembrancer: Accounts Various; Miscellaneous Ecclesiastical Documents; King's Remembrancer Memoranda Rolls; King's Remembrancer Miscellaneous Books; Lord Treasurer's Remembrancer, and Pipe Offices. Miscellaneous rolls; Lord Treasurer's Remembrancer, and Pipe Offices. Accounts Various/Foreign Account Rolls; Lord Treasurer's Remembrancer Memoranda Rolls, 1217-1835; Exchequer of Receipt: Issue Rolls; Exchequer of Receipt: Writs and Warrants for Issues/Wardrobe Debentures; Augmentation Office. Ancient Deeds) illetve a kancelláriai (*Chancery*) anyagból származnak (Chancery Miscellanea; Gascon rolls; Patent Rolls; Treaty Rolls; Chancery Warrants/Warrants for the Great Seal; Ecclesiastical Miscellanea). Ugyancsak használtam a The National Archives *Special Collections* iratanyagát (Ancient Correspondence; Papal Bulls; Ancient Petitions, Henry III to James I). Továbbá kutattam a British Library Manuscript Collection-jében (Lyell, Cottonian, Harleian, Additional, Royal MS). Több anyagra, regesztában közölt oklevélre kiadott forrásgyűjteményekben, okmánytárakban és levéltári regiszterekben bukkantam (pl. a kancelláriai *Patent, Close, Charter* és *Liberate Rolls* gyűjteményeiben; a *Deputy Keeper of Public Records* sorozatában; az *Issues of the Exchequer* és a *Proceedings and Ordinances of the Privy Council* iratanyagában; kiadott uralkodói levelezés-gyűjteményekben, pl. *Royal and*

other historical letters, Henry III. Vizsgáltam továbbá városi évkönyveket, pl. *Calendar of Letter Books of the City of London at the Guildhall*). A kiadott forrásgyűjteményekben nagyon hasznosak voltak a diplomáciai iratanyagokat közlő oklevéltárak (pl. *Calendar to the English Affairs, existing in the Archives and Collections of Venice and in other Libraries of Northern Italy; Gascon Register; Calendar of State Papers. Milan; Treaty Rolls*).

A felhasznált kiadott oklevelek egy részét a Thomas Rymer által a 18. században összegyűjtött *Foedera, conventiones, literae, et cujuscunque generis acta publica inter reges Angliae*-ből merítettem. Több olyan okleveles adat birtokába jutottam – a legnagyobb számban a Zsigmond-korban –, amelyek a hazai okmánytárakba nem kerültek bele, s ezeket is publikálom az összefoglaló kötetben, a legfontosabbakat regesztában is. Áttekinttem kiadott regesztrumokat, pl. parlamenti jegyzőkönyveket (*Rotuli Parliamentorum*); diplomáciai levelezést; szentszéki regisztereket (*Calendar of entries in the Papal Registers relating to Great Britain*); magánlevéltárakat (Chichele canterbury-i érseké, János, Lancaster hercegéé).

A korszak teljes angliai – bizonyos részben skóciai (pl. Wyntoun: *Orygynale Cronykil of Scotland*) – narratív forrásanyagát áttekinttem, s az elbeszélő források, évkönyvek, krónikák terén a szükséges, vonatkozó francia, német, németalföldi és itáliai anyagot is átnéztem (pl. *Annales Mediolanenses; Die Chroniken der Deutschen Städte; Annales S. Pantaleonis Coloniensis; Corpus Chronicorum Flandriae; Cronica fratris Salimbene de Adam ordinis Minorum*; Mouskés: *Chronique rimée*; Giovanni di Pagolo Morelli: *Ricordi*.). Több esetben filozófusok levelezése is igen hasznosnak bizonyult (pl. Adam de Marisco: *Epistolae*).

Hasznosak voltak a diplomáciai kutatásban a kiadott német, francia, szentszéki, a Jeruzsálemi Királyságra vonatkozó és egyéb forrásgyűjtemények (*Constitutiones et acta publica imperatorum et regum; Deutsche Reichstagsakten; Regesta Imperii; Die Regesten der Erzbischöfe von Köln; Epistolae saeculi XIII pontificum; Regesta Regni Hierosolymitani; Régestes des Délibérations de Venise; Historia Diplomatica Friderici Secundi*).

A kutatás részterületét képezi a nápolyi Anjou-ház és annak angliai kapcsolatai, és a nápolyi politikát többször irányító Magyarországi Máriának Angliával való érintkezései. Ezért nápolyi forrásokat is vizsgáltam, az *Archivio de Stato di Napoli* okleveles anyagának kiadott okmánytárait. Az anyag feltárását már korábban megkezdtem s egy konferencián elő is adtam („Donna Regina: Queen Maria of Hungary on the Throne of Naples”, *Central Europe and the Mediterranean*, Mediterranean Studies Association, Budapest, 2003.) A dokumentumok főként a *Registri Angioini* anyagában voltak (a *Registrum Curiae*; a *Liber Donationum Caroli Secundi*; a *Liber Inquisitionum Regis Caroli Secundi*; *Registrum Secretorum et Extravagantium Principis Salernitani*, - *Caroli Primogeniti, Caroli Marteli*; és a *Registrum Marie Jerusalem, Sicilie et Vngarie Regine*). A Nápolyra vonatkozó diplomáciai anyag jó részét ugyancsak az fent említett angliai forrásokban találtam meg (uralkodói levelezés, követjárások); illetve Angliában használt oklevéltárakban (*Acta Aragonensia; Lettres de Rois, Reines et autres personnages des cours de France et d’Angleterre*).

A kutatás eredményei

II. Közvetett érintkezések

1. Keresztes háború

i. A tatár veszély a 13. század második felében: I. Edward keresztes vállalkozásai és tárgyalásai a tatár kánokkal. Anglia és Magyarország keresztes kapcsolatai

A 13. század második felének magyar külpolitikájának megítélésében, annak árnyalásában segíthet nyugati külkapcsolataink kutatása. Különösen fontos III. Andrásnak I. Edward angol királlyal közösen tervezett keresztes hadjárata. E téren a kiegészítő jelentésben, 2006 őszén írottakhoz képest sikerült előbbre jutnom, és több, közvetetten magyar vonatkozású forrást is

feltárnom. Maga a tervezett kereszties hadjárat *angol* forrásanyaga – mivel a magyar uralkodó is érintett, a terv és az angol remények szerint legalábbis aktívan – része lesz egy nagyobb terjedelmű dolgozatnak – amit a *Hadtörténeti Közleményekben* publikálok [„Anglia, Magyarország és a tatár veszély a 13. század második felében”, *Hadtörténelmi Közlemények*, megjelenés alatt]. Fontos elemét képezik a kutatásnak a 13. század második felének mongolelles kereszties tervei, melyek Magyarországot is érintik. E mellett párhuzamos kapcsolatokat és orientációt találtam Magyarország és Anglia diplomáciájában, különösen Bizánc, az Anjouk, valamint Velence és Aragónia irányában.

A tatárjárás nyugati (angliai) recepciója – az angol és magyar klérus kapcsolatai

Vizsgáltam, hogyan jutott el Nyugatra a tatár veszedelem híre és képe, és a kortársak hogyan ítélték meg a tatárok jelentette veszélyt, valamint miképp a Magyar Királyság szerepét. A nyugati elbeszélő forrásokban (Salimbene-i Ádám; Wallingfordi János; Saint-Quentini Simon; a Burtoni, Waverley-i, Tewkesbury-i Évkönyvek) található magyar illetve kelet-európai tatárdulás vonatkozású anyag összegyűjtését végeztem, hiszen nagy reményekre jogosítottak fel a például Matthew Paris *Chronica Majora*-jában található leírások a tatárjárásról, a tatárok fogságában élő angol tolmácsról stb. Paris művének magyar vonatkozásai lényegesek, ismerte és fel is használta Julianus/Riccardus és Plano Carpini jelentéseit, valamint tájékozódott Rogerius és Spalatói Tamás műveiről is.

Ezen túlmenően vizsgáltam a magyarországi tatárdulás angliai recepcióját egyéb források alapján is (levelezés; zsinati jelentések; szentszéki iratok, például Roger Bacon és a koldulórendiek, különösen Adam Marsh értesülései; levelezésük; Robert Grosseteste lincolni püspök értesülései és levelezése; a lyoni zsinaton részt vevő angol és magyar követek kapcsolatai). IV. Béla segélykérő levelei mellett az információ forrásai voltak még a magyarországi domonkos és ferences szerzetesek körlevelei külföldi rendtársaiknak. A kutatás önálló oldalát képezték a koldulórendiek külföldi kapcsolatai és a tatárjárás utáni aktivizálódásuk. Vizsgáltam a magyar vonatkozással is bíró, főként koldulórendi követjárásokat, melyben angolok is részt vettek (pl. Longjumeau-i András mongol követsége). Nagy jelentőségű az a magyar ferences, László, aki 1287-ben egyedülálló, s az Arany Horda tatárjairól gyakorlatilag az 1240-es évek óta az első jelentést küldte nyugatra.

Matthew Paris a Plantagenet-dinasztiához közeli St. Albans kolostorában minden fontos információhoz hozzájuthatott, „tudósítói” voltak a lyoni zsinaton is. A Paris által kivonatolt illetve közölt több magyar vonatkozású levél a magyar és az angol klérus kapcsolatainak fő forrásai, de ezen túlmenően is találtam bizonyítékokat kapcsolatokra. Parisonál is nagyobb hatású volt például St. Quentin-i Simon munkája, s egyéb más mongol vonatkozású jelentések és értesülések, melyek legtöbbje a domonkos Vincent de Beauvais *Speculum historiale*-jában maradt fenn s jutott el Angliába is. Kutattam, hogyan jutott el egy kézirat – *De vita et moribus Tartarorum* – Simon de Montfort birtokába. Az 1240-es évek elején a lengyel- és magyarországinál is nagyobb hatással voltak Észak-Nyugat-Európára a Német Római Birodalom keleti területeit ért mongol betörések: Szászországból, Meissenből gyorsabban elérték a hírek az északi kereskedelmi utakon keresztül Angliába is. Az angol szövetséges Welf Ottó braunschweigi herceg aktivizálódásáról, vagy Ottó bajor herceg egy tatár csapat felett aratott győzelméről szóló hírek az angol forrásokba is bekerültek.

A kutatás lényeges oldalát képezi az angol filozófusok, teológusok tatár-víziója. Különösen Adam Marsh *Epistolae*-jában és Roger Bacon *Opus Maius*-ában kutattam, hogyan szerezték értesüléseit s miképpen vélekednek a magyarországi tatárdulásról. Az *Opus Maius* ma a legteljesebb Rubruck-változat, mivel a Rubruck-jelentés századokon át lappangott, egyedül Bacon ismerte. Bacon magyar vonatkozású információi között találtam az ún. „Magyarországi

magisztert”, aki az 1250-es években egy Pastoreaux-szerű népmozgalom útján jutott el Nyugat-Európába. Vizsgáltam, miért köthették Magyarországhoz.

Érdekes oldalát képezték a kutatásnak Rogerius mester angol kapcsolatai és rajta keresztül az Angliába eljutott információk. Rogerius 1244-45 körül Toletanus (Toledói) János angol bíboros szolgálatába lépett. Az 1243-44 körül írott *Siralmas Éneke* kéziratát is magával vitte a lyoni zsinatra, illetve az angol kardinális szolgálatában fejezte be; s azt angol klerikusok is megismerhették. Vizsgáltam azt is, hogyan kerülhetett első kézből nyert információk birtokába az angol udvar Toledói Jánoson keresztül, s hogyan ismerkedhettek meg Rogerius-szal és a magyarországi tatárjárással. A Rómában 1237-ben jelentést tévő Juliánusszal akár személyesen is találkozhattak angolok (éppen Toledói János köre), s minden bizonnyal ismerték a Riccardus által készített beszámolót. A bíborosi kollégiumban Toledói Jánosnak és angol körének is része volt a IV. Ince pápa által indított mongol követségekben, így kerülhetett bele Portugáliai Lőrinc követségébe két angol ferences is.

Ashby-i Dávid és Magyarországi János koldulórendi szerzetesek közös missziója a perzsiai ilkánhoz érdekes mozzanata az angol-magyar klérus kapcsolatainak. 1260-ban az akkoni kormányzat Ashby-t küldte Hülegü ilkánhoz, hogy szerezzen bizonyoságot valódi céljairól. Vele együtt indult útnak IV. Sándor pápa követe, Magyarországi János. Johannes Hungarus már Hülegü követeként, Perzsiából érkezett a pápai udvarba – lehetséges, hogy egy korábbi szentszéki követség tagjaként maradt Keleten –, s a pápa *visszaküldte*, felhatalmazva az angol követtel együtt, hogy tárgyaljanak a kán együttműködéseivel javaslatáról. David of Ashby Perzsiában maradt, s aktív szereplője lett az 1260-as években a keresztény Nyugat és a mongolok kapcsolatrendszerének. Neki tulajdonítanak egy a tatárokról szóló 13. századi leírást (*Faits des Tartares*). 1264-ben érkezett Nyugatra egy újabb követség a kántól: Magyarországi János vezetésével. Ashby-i Dáviddal együtt Johannes is Perzsiában maradt, s a magyarországi tatárjárásról szóló értesülései nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy Ashby-i Dávid megírja művét. A *Faits des Tartares*-nek olyan mozzanatai is vannak, amelyet a tatárdúlás szemtanújától származhattak, s nem Ashby-től, aki már a letelepedett, hódító háborút nem folytató, nagyrészt keresztény hitre tért mongol ilkánokkal találkozhatott, s nem lehetett tanúja a húsz évvel korábbi Mongol Birodalom pusztító hadjáratainak.

Hungarus és Ashby további szereplését is vizsgáltam. Hungarusszal az 1940-es évek, Bendeffy László óta tudomásom szerint nem foglalkozott a történetírás. Szereplésének további kutatása hozzájárulna ahhoz, hogy gazdagabb képet alkothassunk a magyar klerikusok szentföldi jelenlétéről s Magyarország szerepéről a kereszties hadjáratok világában. Jánoshoz az angol-magyar kapcsolatok, a koldulórendeken belüli „nemzetközi” kapcsolatok kutatása vezetett el, ez is választ adhat arra, mi a haszna a kapcsolattörténet kutatásának.

Keresztes hadjáratok

Anglia és a Magyarországot fenyegető tatár veszély az 1240-es, 50-es években

Vizsgáltam egy korai, 1241-42-es tatárelenes kereszties hadjáratban való angol részvétel lehetőségét. Cornwalli Richárd herceg 1241-ben tért vissza a Szentföldről, s felmerült, s egészen IX. Gergely pápa haláláig napirenden is volt, hogy kontingensével a tatárok ellen Magyarországon száll harcba.

Vizsgáltam az 1240-es, 50-es évek kereszties szerepvállalását, a kelet-európai mongol veszély vonatkozásában. A tatárok elleni fellépés a *Latinitas* keleti határainál nem merült feledésbe, legfeljebb mindig késedelmet szenvedett, vagy másodlagossá vált a Szentföld mögött, különösen a frankok 1244-es veresége után. Áttekintettem a lyoni zsinat és IV. Ince pápa tatárelenes megnyilvánulásait, s az angol királyhoz érkező segítségkéréseket.

Az 1240-es, 50-es években azt kutattam, hogyan reagált az angol kormányzat a megszoruló szentszéki felhívásokra a Magyarországot, Lengyelországot fenyegető tatár

veszély ellenében. A pápák keresztes búcsúit Angliában is meghirdették, sőt, a Kúria egyik legfőbb támasza s potenciálisan szóba jöhető jelöltje a keresztes hadjárat megindítására Szent Lajos mellett az angol király, III. Henrik volt. A pápaság Edward hercegen bízott, hogy fegyverbe száll a kereszténység keleti határvidékén a tatárok ellenében. A Kúria egészen az 1260-as évek elejéig nem hagyott fel a mongolok elleni keresztes hadjárat tervével, Magyarországot és Lengyelországot megsegítendő, s erre Anglia királyát is felszólította, aki Edwarddal együtt fel is vette a keresztet s tervbe vette részvételét egy magyarországi keresztes hadjáratra. Ki is tűzte hadjáratának indulását 1256-ra.

Az Arany Horda, különösen Berke kán mohamedán hitre térése után továbbra is sötét árnyként vetült Magyarországra. A nyugati források aggodalommal írnak arról, hogy küszöbön áll a tatárok újabb támadása Európa más területei ellen is. 1259-ben Berke ultimátumot intézett IV. Bélához. IV. Sándor keresztes bullát adott ki, és felszólította a fejedelmeket, közöttük a keresztet felvett III. Henrik angol királyt és Edward trónörökösöt is, hogy álljanak hadba a mongol előrenyomulás ellen. A pápa a koldulórendeket bízta meg a keresztes háború szervezésével, akik Angliában is munkálkodtak, nagyban támaszkodva Edward hercegre. Még félelmetesebben hatott, hogy 1261-ben a Horda követséget küldött Párizsba, hódolásra szólította fel Szent Lajost és egy Nyugat-Európa elleni hadjárat indítását is felvázolta. Angliában is nagyon közelinek tűnt a Nyugatot fenyegető veszély. Több keresztes eskü kommutációjára került sor Angliában is: sokan „átváltották” szentföldi keresztes fogadalmukat egy magyarországi, tatárok elleni hadjáratra. A szíriai hadjáratra esküt tévők azután nem Magyarországon léptek hadba, hanem Szent Lajos hadjáratában. Az 1260-as évek derekától Magyarország tatárok általi fenyegetettsége csökkent.

A mongol-keresztény szövetség a 13. század második felében

A kutatás alapvető irányát a palesztínai mongol-keresztény szövetség képezte, hiszen 1292-93-ban is egy, a perzsiailkánokkal együtt indítandó, I. Edward vezette keresztes hadjáratához csatlakozott III. András. Ennek háttérének megvilágításához foglalkoztam a perzsiailkán-mongol-keresztény koalíció történetével. Arra kerestem a választ, miért volt fontos III. Andrásnak, hogy csatlakozzon a mamelukok elleni keresztes hadhoz, s milyen volt Magyarország geopolitikai szerepe, szemben Arany Horda jelentette fenyegetettséggel.

1245-ben merült fel először, hogy a Szentföld megvédéséért a keresztény hatalmak szövetségre lépjenek a mongolokkal. Az európai közgondolkodás nem könnyen állt át arra, hogy az iszlám ellenében a mongolokkal érdekszövetséget is lehet kötni. 1248-ban a mongolok és a Nyugat első kapcsolatfelvételében is szerepet játszott Anglia: Aldzsigidáj moszuli nojan szövetséget ígérő levelét Angliába is eljuttatták; úgymint a keresztények válaszát vivő követ, Longjumeau-i András jelentését. Az is magyar közvetítéssel jutott Angliába is, hogy Batu fia, Szártak felvette a kereszténységet. A nyugati fejedelmek és a pápa Rubruck Vilmos és Cremonai Bertalan ferenceseket küldte, hogy arra bírja Szártakot, siessen Szíriába keresztény társai megsegítésére. Carpini és Rubruck jelentései is jól ismertek voltak az angliai klérus körében, s különösen Edward herceg udvarában.

1262-ben új korszak nyílt: a perzsiailkán konkrét szövetséget ajánlott a nyugati fejedelmeknek a mamelukok és az Arany Horda ellenében. Ez az érdekközösség képezte az alapját a későbbi keresztes terveknek. Az ilkánoknak megromlott a viszonyuk az Arany Horda kánjával, aki elítélte a perzsiailkán-mongolok muszlim-ellenes politikáját, és csapatai bebetörték Perzsiába. Akuttá vált a helyzet, amikor a mameluk szultán szövetségre lépett az Arany Hordával, valamint az anatóliai szeldzsukokkal, így Egyiptom nem csupán a palesztínai, hanem az európai keresztényekre is veszélyt jelentett. A Horda és Kairó között rendszeressé vált az együttműködés. A kipcsaki területről sorozatosan érkeztek segédcsapatok a mameluk seregbe, a közös érdekszférákban, Anatóliában és a Kaukázus vidékén, a keresztények elleni

akcióikban összehangolták katonai tevékenységüket. Kiváltképp a „második tatárjárás” (1285) után rémlett fel az, hogy a mamelukok, a szeldzsukok és az Arany Horda szövetsége egyszerre indít hadjáratot a nyugati latinság, az új bizánci császárság és a szentföldi frankok ellen. A keresztény államok, így a leginkább veszélyeztetett Magyarország számára is az tűnt célravezetőnek, hogy támogassák a keresztények és az ilkánok közötti együttműködést. Magyarország érdeke is azt kívánta, hogy egy mongol-keresztény koalíció tartsa sakkban Egyiptomot és az Arany Hordát. Az Arany Horda jelentette állandó veszedelmet úgy lehetett csökkenteni, ha az ilkánok birodalmából éri támadás a Hordát, cserébe a mongol területeket egy nyugati kereszties hadjárat segít megvédelmezni a mamelukoktól.

Ennek a programnak a megvalósítója az 1260-as évek végétől Edward angol király lett. Az angol-magyar kapcsolatokat ezen évtizedekben főképp e vonatkozásban értelmeztem.

Edward az 1250-es évektől folyamatosan tájékozódott a szentföldi és a mongol helyzetről, Európában és Palesztínában mindenki őt ostromolta segítségért. A király a tatár-politikájának dokumentumai, melyekben Magyarország is érintett, hangsúlyos részét képezik a munkának. Közvetve így az angol uralkodó tatár-politikája is összefügg az Árpádok alapvető érdekeivel.

A nagypolitika terén is értelmezhető Magyarország nyitása a kereszties hadjáratot tervező Nyugathoz, s a az ilkánokkal szintén szövetséges Bizánchoz. A Palaiologoszok ugyanabba a politikai konstellációba helyezkedtek, mint Magyarország IV. László és különösen III. András alatt: szemben álltak a Latin Császárság újraélesztését tervezgető és a keleti Mediterráneumbeli befolyási övezetet kialakítani kívánó Anjou-házzal. Bizánc és Magyarország számára nem múlt el a tatár fenyegetés, sőt, a határokon mongol vazallus uralkodók néztek velük farkasszemet. Úgy tűnt, ezen egy mongol-keresztény koalíció segíthet leginkább, mely egy szentföldi győzelemmel ver éket a Horda és a mameluk nagyhatalom közé. A keresztény-mongol szövetség az Arany Horda által fenyegetett európai államok érdeke is volt, hiszen a kipszaki kán térnyerése a Kaukázuson túl óriási veszéllyel járt volna, egy olyan új birodalom kialakulásával, amellyel Európa nem lett volna képes szembeállni.

Az 1260-as években az ilkán már nem csupán szövetséget ajánlott, hanem hajlandó volt átadni Jeruzsálemet. 1267-ben már fegyverben állt Edward angol herceg, hogy a Szentföldre vezesse hadait. Ő lesz az első kereszties, aki valóban együttműködik katonailag a mongol ilkánnal. Az angol herceg tisztában volt azzal, hogy hátország nélkül csak egy ideig bírják megtartani a tengerparti városokat, azt pedig csak a mongol segítséggel lehet elérni. Európa számára hihetővé tette, hogy létezhet harctéri együttműködés a pogányokkal. Mindazonáltal csak akkor lehetett esély sikerre, ha tekintélyesebb erő érkezik Európából. Ekkor fogalmazódott meg Edwardban, hogy a Szentföld védelme érdekében minden lehetséges európai szövetségest be kell vonni a harcba. Előtérbe egy *passagium* terve, melyben a közvetlenül fenyegetett Magyarországnak is része lehetett, mind katonai erejét, mind geopolitikai helyzetét, felvonulási útvonalait, utánpótlási bázisait tekintve. Magyarország szerepe, geopolitikai pozíciója révén, egy újonnan tervezett szárazföldi kereszties hadjárat esetén értékelődött fel. Nyugaton, az angol udvarban is egyre inkább teret nyert az az elképzelés, hogy szárazföldi úton, vagy kontinentális bázisokról kiindulva kellene a Szentföld védelméért síkra szállni. A balkáni kikötők, és Magyarország is szóba került, mint potenciális utánpótlási bázis, és a sereg élelem-utánpótlását is sokkal inkább egy szárazföldi bázis-lánccal kellett volna megoldani. Az 1280-as évek végén egy angliai báró, Otho de Grandson egy traktátust írt arról, miként lehetne egy hadjáratot vezetni az európai fejedelmek – Magyarországot is beleértve – együttműködésével. A nyugati sereg partra szállhatna a kilíkiai örmény kikötőkben, vagy a balkáni, adriai kikötőktől szárazföldön is vonulhatna addig, és a mongolokhoz csatlakozva két irányból támadhatna a muszlimokra.

Sajnos azonban a hadjárat megindítása mind késedelmet szenvedett. Az egész kereszténység Edwardtól várta, hogy egy újabb hadjáratával megszabadítja a Szentföldet. Az 1274-es lyoni zsinaton napirendre kerültek az Arany Horda újabb fenyegetéséről,

Magyarországról érkező hírek is, s újra mozgósítani látszottak a Nyugatot. A mongolok továbbra is benne látták a megfelelő szövetségest. A hadjárat indulása azonban különböző okok miatt még váratott magára, hiába küldte sorozatosan követeit az ilkán Edwardhoz. Hiába állt azonban újra fegyverbe Edward már 1287-ben, a hadjárat indulása újra csak késedelmet szenvedett. A francia-aragón konfliktus visszatartotta a kereszténység erőit, Edward is ezért próbált minél szélesebb frontot nyitni a hadjárat szervezésében, s Magyarország királyától is katonai segítséget kérni. Ekkor már egy „korlátozott léptékű” *passagium particulare* mellett tört lándzsát, amely több, kisebb, akár néhány száz fős seregek indulásával számolt, korlátozott léptékű célokért. Ez jelenthette azt is, hogy Magyarország is kisebb kontingensekkel vesz részt, vagy akár az utánpótlást szervezi meg.

Anglia és Magyarország közös kereszties szerepvállalása

Az 1285-ös és 1287-es tatár betörések után újabbakra kellett számítani. A tatár betörések híre is közrejátszott abban, hogy a keresztény fejedelmek, különösen Edward király aktivizálták magukat. Argun ilkán is 1285-ben Telebuga és Nogáj támadásával egyidőben küldte Nyugatra követeit. Magyarország környezetében újra megnőtt a mongol befolyás: Havasalföldön, Bulgária északi sávjában; illetve Szerbiában. A fenyegetés a magyar határt is elérte. A védekezés egy lehetséges *politikai* módja volt a kereszties hadjárat és a nyugati hatalmakkal szövetséges ilkánok támogatása. Mi több, Argun ilkánnak és nyugati szövetségeseinek, így az angol királynak is érdeke volt Magyarország bevonása a koalícióba, mivel a Horda hátában, a nyugati határvidéken felléptetett ellenállás közvetett módon igen jól jöhetett a keresztény-mongol szövetségnek.

Az 1290-es évek elején újabb követségek érkeztek az ilkántól és Kubláj nagykántól is, és egy konkrét hadjárat tervezetét vetették fel a keresztény fejedelmeknek, melynek indulását 1291-re tűzték ki. Ehhez a hadjáratához csatlakozott volna András király serege. A mongolok készek lettek volna átadni az egész Szentföldet. Akkon eleste után sem csillapodott a kereszties lelkiület, ahogy III. András felajánlása is bizonyítja. 1292-ben I. Edward király levelet küldött III. Andrásnak, melyben megköszönte katonai támogatását a kereszties hadhoz. András egy évre ajánlott 1000 lovagot és lovas számszeríjászt, ha a sereg szárazföldi úton megy. Edward kérte a királyt, lelkesedése ne csituljon, és akkor is szívesen venné a kontingenst, ha nem szárazföldön menne az angol sereg. A nyugati fejedelmek nem tettek le a szárazföldi útról – ezért is kerülhetett sor András felajánlására. Edward sem döntött még ekkor sem a tengeri út mellett. A bizánciak is azt javasolták, hogy a keresztiesek a szárazföldön át – Magyarországon is keresztül – haladjanak, Konstantinápolyban egyesüljenek görög segélyhadakkal, majd Kisázsian keresztül érjenek el a Kis-Örményország rendelkezésükre bocsátotta támaszpontokba. Szíria megtámadása közben pedig vonuljanak mindig vissza utánpótlásért örmény és mongol területre.

Akkon elesett ugyan, de Edward levelében úgy szól András királyhoz, hogy úgy tűnik, hónapok múlva semmi nem állhat a hadjárat útjába, és számít a magyar erőkre is. Az 1000 lovas nem csekély szám, ennek alapján képet nyerhetünk a III. András-kori Magyarország kereszties szerepvállalásáról és reális katonai erejéről. Annak fényében, hogy Aragóniából nem ajánlottak fel 500 lovasnál többet, András vállalása igen figyelemreméltó.

A velenceiek is hadba szálltak, a doge 20 gályát küldött. Velence aktivizálódása okán is a képbe kerülhetett a magyar király, a Morosini-házban nevelkedő III. Andrásnak igen jó velencei kapcsolatai voltak, s a nemrég trónra lépett uralkodó helyzetének stabilizálásához is hozzájárulhatott volna egy sikeres kereszties hadjáratban való részvétel. Edward ezért is fordult őhöz is. A mameluk-ellenes hadjáratban való velencei-magyar részvétel minden bizonnyal erősítette volna az ifjú magyar király pozícióját ellenfeivel, az uralma legitimitását el nem ismerő, s Egyiptommal kapcsolatokat fenntartó nápolyi Anjoukkal.

Ugyancsak csatlakozott a keresztes hadjáratához a velenceiek és a magyar király szövetségese, Aragóniai II. Jakab, aki szintén szemben állt a nápolyi Anjouk földközi-tengeri terjeszkedésével. Nem véletlen, hogy Edward király is elsősorban e szövetségi blokk tagjaihoz, Aragóniai II. Jakabhoz, III. Andrásához és Velencéhez fordult.

A hadjárat azonban most sem indult meg. Ennek ellenére András fellépésének azonban igen nagy politikai jelentősége van, nem csupán a kapcsolattörténet szempontjából lényeges.

I. Diplomáciai kapcsolatok

1. Magyarország Anglia kontinentális politikájában a 13. század második felében.

Anglia, Magyarország, a Német-Római Császárság és Itália.

i. Angol-Habsburg kapcsolatok, magyar érintettségel: I. Edward és a morvamezei csata

A kutatás ezen részében a 13. század második felének angol és magyar külpolitikájának párhuzamait, közvetett kapcsolatait vizsgáltam. Az 1270-es évekbeli angol és a magyar külpolitikai orientáció párhuzamos voltát tekintettem fő irányvonalnak. Abból indultam ki, miért tartotta fontosnak Anglia királya, hogy rendszeres információkat kapjon az 1270-es évek második felében a Habsburg-magyar és cseh konfliktus alakulásáról, s szinte részletes tudósításokat küldjenek neki IV. László győzelméről? 1278-ban a dürnkruti csata utáni napokban már jelentették is Edwardnak, hogy legyőzték II. Přemysl Ottokárt, kitérve a magyarok szerepére is. Az 1270-es évekbeli I. Edward-diplomácia élénk figyelemmel követte a kontinens nagy összeütközésének alakulását, a Přemysl-Habsburg konfliktust. Ebben közvetve Magyarországgal is kapcsolatba került, s ugyanazon politikai konstellációhoz csatlakozott, mely előrevetíti későbbi, a nápolyi Anjoukat támogató politikáját. Közvetlen kapcsolatok ugyan nem tárhatók fel Magyarország és Anglia között, de a két hatalom ugyanazon politikai érdekcsoport tagjaként vett részt az európai diplomácia színterén, közös érdekek mentén lépett fel a pápákkal és a nápolyi Anjoukkal egyetemben. Két házassági kapcsolatot – angol-Habsburg és magyar-Habsburg – vizsgáltam, mindkettőnek ugyanaz a háttere, a Babenberg-örökség megszerzésért folytatott több évtizedes küzdelemhez kapcsolódik, melyek révén a magyar és az angol korona ugyanazon érdekekért harcolt. I. Edward figyelemmel követte IV. László és I. Rudolf közös vállalkozását a cseh király növekvő hatalma ellenében; s Magyarország is részben azért támogatta a Habsburg-pártot, mivel a Rudolf mögött álló érdekközösségre, Angliára is, szüksége volt a Přemyslek születőben lévő „birodalmával” szemben. A két királyságot egymás mellé állította, hogy egyikük sem kívánt a Német-Római Császárságon belül erős, nagy területi bázissal bíró hatalmat; s mindkettő érdeke lényegében az volt, hogy a Birodalmon belül ne legyen jelentékeny erő, hanem Anjou Károly vezetésével az Alpokon túl jöjjön létre a Hohenstaufok államának maradványain, egy, a Császárság periferiáján maradó hatalom, mely nem tör a Birodalom megújítására és túlhatalomra a centrális német területeken. E konstelláció részeseként támogatta I. Edward Angliája a szicíliai vecsernye után megrendült Anjou-királyságot; s ugyanazon az úton haladt, amerre 1268-69-ben V. István Magyarország diplomáciai alapállását is fordította, Sánta Károlyhoz adván leányát, Máriát.

Az angol-Habsburg közeledés az 1270-es évek elejétől datálható, párhuzamosan Habsburg Rudolf és IV. László közeledésével. Ezt egy házassággal is megpecsételni kívánták Rudolf fia és Edward leánya között. Edward az elsők között ismerte el Rudolf német királlyá választását, s állt az Ottokárral szembeni táborba, Magyarország mellé. Rudolfnak is jeles külföldi támogatókra volt szüksége, s ez az új konstelláció mind Magyarországot, mind Angliát érintette. Ezzel párhuzamosan ugyancsak házassági kapcsolat és szövetség köttetett Magyarország és a Habsburgok között. A magyar politika is kereste Rudolf szövetségét, mellyel azt remélte, visszaszerezheti az Ottokár kezén lévő nyugati területeket. Anglia a maga álláspontjának kívánt nagyobb súlyt adni az ún. Arlate-i-királyság öröklése tárgyában,

melyre igényt támasztott (az anyakirályné jogán). Szüksége volt a Birodalomban Rudolf szövetségére, aki, reményeik szerint majd megítéli Edwardnak a jussát. Anglia támogatásáért cserébe a császár felújítja majd Arles királyságát, s azt fia, Hartmann, és felesége, Plantagenet Johanna *közösen* öröklí, s abból Anglia is részt kap. Ez úton Anglia a kontinensen is számottevő erővé nővi ki magát. A Habsburg-politika a tekintélyes Plantagenet szövetséggel a hátában mert újfent Ottokár ellenében lépni, s csatlakozni IV. Lászlóhoz 1276-77-ben. A magyar győzelem 1278-ban kulcsfontosságú az angol kontinentális külpolitika szempontjából. Edward is tisztában volt, hogy Rudolf erői eltörpültek Lászlóiéhoz képest, hálát is ad a római király *és szövetségesei* győzelméért. Az ütközet egész Európa politikai rendjére hatással volt.

Anglia figyelemmel kísérte a Habsburgok és szövetségeseik, Magyarország politikai helyzetét, s értesülésekkel bírt László helyzetéről. Érdekében is állt, hiszen Magyarország a Habsburgok legerősebb katonai szövetségese volt, s László nélkül még Dürnkrot után sem voltak igazán tekintélyes erő birtokában. Edward információkkal bírt László és Rudolf viszonyának megromlásáról is. A házasság ügye halasztódott, Hartmann nem ment Angliába – a „magyar ügyek” miatt. Ebben akadályozta Rudolfnak a magyar királlyal való vitás ügye, aki „szembeszegült a római egyházzal és a katolikus vallással”. Az angol forrás egyértelműen utal Kun Lászlóra, s Fülöp fermói püspök legátusi ténykedésére. Rudolf ugyan nem foglalt állást nyíltan László ellen, de a pápa felkérte, járjon közbe a legátus munkájában. E vonatkozásban Habsburg Rudolfnak a magyar ügyekbe való beavatkozása miatt nem sikerült összekovácsolnia a Plantagenet-frigyét, fia halála miatt pedig ez később sem volt lehetséges.

Az arelate-i királyság nem jött létre, az Anjouk nyerték el Provence egész területét. Ezzel az angol diplomácia elvesztette reményét a kontinentális ütőkártyára, de nem kívánt szembefordulni a Habsburg-Anjou szövetséggel, mivel maga is Anjou-párti álláspontot alakított ki már az 1260-as évek óta. Edward beleegyezett abba, hogy Rudolf lányának a férje, Sánta Károly nápolyi trónörökös fia, Martell Károly örökölje a jövőben létrehozandó királyságot. Megmaradt az illúziója tehát, hogy létrejöhet egy ütközőállam, de ennek oltárán nem áldozta fel Anjou- és Habsburg- kapcsolatait. Anglia úgy tekintett az ifjú Martell Károlyra – s halála után fiára, Károly Róbertre – mint az angol anyakirályné provence-i jogainak az örökösére, s mindenben támogatta az európai politikában. Innen is datálódik Edward és Salernói Károly, valamint Martell Károly jó viszonya. Az angol király úgy tekintett rokonaira (kuzinjaiként kezelte az Anjou-fiakat, anyja testvérének leszármazottait), mint egy jövőendő királyságban az angol dinasztikus jogok letéteményeseire.

ii. Anglia magyar-, illetve nápolyi Anjou-kapcsolatai. I. Edward és Salernói Károly, valamint Magyarországi Mária viszonya

E terület másik alfejezetében azt kutattam, milyen diplomáciai kapcsolatok létesültek Magyarországi Mária nápolyi királyné s fia, Martell Károly Magyarország címzetes királya illetve I. Edward között. V. István politikáját Nápolyból folytatja legkövetkezetesebb követője, leánya, aki fogságban lévő férje helyett maga ragadja a kezébe a kormányrudat az 1280-as évek második felében. Edward szemben állt a Capetek és az aragónok hatalmi törekvéseivel, s a Szentszék mellett ő is az európai egyensúlyhoz elengedhetetlennek tartotta Nápoly létét. Anglia azt is támogatta, hogy az elvesztett Szicília „helyett” a nápolyi Anjouk egy másik korona, Magyarország megszerzésével vigasztalódjon Donna Regina unokája, Károly Róbert. E kutatásaimról 2007-ben adtam számot, a konferencia-előadás publikálás alatt áll („The English relations of Charles II of Sicily and Maria of Hungary”, *La Diplomatie des États Angevins aux XIII^e et XIV^e siècles*. Szegedi Tudományegyetem).

Anglia Nápoly legfőbb támaszaként lépett fel az 1280-as években. Edward különösen kedvelte unokatestvérét, Salernói Károlyt, s feleségét, a magyar Máriát. Barátságuk az 1270-es évek elején kezdődött, amikor a király keresztes hadjárata során a Nápolyban

vendégeskedett. Károly palotájában lábadozott súlyos sérüléseiből, Mária királyné gondozta. Gyógyulása során megismerkedett rokonaival, kiknek segítségéért a későbbiekben egyszer sem mulasztja el kifejezni háláját. Vizsgáltam, főként uralkodói levelezésekben, hogy milyen szoros, bensőséges kapcsolat alakult ki a két fejedelem között – erre enged következtetni a levelek stílusa és hangneme – ami később politikai segítségnyújtásokban is megnyilvánult. Az angol király a szíven viselte az ifjú trónörökös, Martell Károly sorsát. A salernói házzal való jó viszonyon az sem változtatott, hogy a király, Anjou Károly egy ideig vonakodott kézre keríteni Edward rokonának, Henry of Almain-nek a nápolyi szolgálatban álló gyilkosait. A viterbói merénylet bűnösei kiadatása iránti sorozatos angol kérelmeket is kutattam, s arra a következtetésre jutottam, Edward szilárd nápolyi szövetségét nem rengette meg Anjou Károly makacssága, s ez a Sánta Károlyhoz fűződő kapcsolatnak köszönhető. A bűnös Montfortokat az angol király csak akkor rehabilitálta, amikor Salernói Károly is közbenjárt érdekükben.

Főképp az 1282, a szicíliai vecsernye utáni angol-nápolyi kapcsolatokra koncentráltam, követutasításokat, *salvus conductus*-okat, uralkodói levelezést kutatva, különös figyelmet szentelve Árpád-házi Mária szerepére, s az angol királlyal való személyes viszonyára. Az évtizedes nápolyi-aragón konfliktusban folyamatosan tanúi lehetünk az Anjou-angol érdekközösségnek. A vecsernye után Edward a baráti aragón viszonyt s házassági kapcsolatot is feláldozta a nápolyi szövetség oltárán. Az Anjou-érdekek védelmére kelve megakadályozta, hogy a felek egy párbajjal oldják meg a vitát, megmentvén ezzel Sánta Károlyt. Közvetett módon Anglia is részt vett a háborúban, hiszen részben angol kölcsönökből fedezték a nápolyi flotta felállítását. Amikor Salernói Károly 1284-ben fogságba esett, s apja néhány hónap múlva meghalt, Nápoly király nélkül maradt, Edward minden energiáját Károly kuzinja kiszabadítására fordította, s e munkájában az Árpád-ház szülöttjével, Máriával konzultált, s Martell Károlyt tekintette partnerének. Anglia majdhogynem állandó követet tartott fenn a Mária vezette udvarban. A kutatás legértékesebb forrásait e levelezés és követjárás képezi. Az angol követek megbízólevele még Károly kiszabadulása után is Máriához, és Martell Károlyhoz is szól. Edward személyesen vette kézbe az ügyet, maga is a helyszínre érkezett. Martell Károly s a Sánta Károlyval együtt raboskodó fivérei is Edwardhoz könyörögtek. Neki köszönhető, hogy Nápoly egy időre fellélegezhetett, s létrejött a fegyverszünet. Edwardnak évek munkájával sikerült keresztülvinnie Károly szabadon bocsátását. Ehhez – páratlan módon – az angol korona vállalt nagy összegű biztosítékot, és ajánlott fel kezeseket. A király saját kincstárából küldött 800 uncia aranyat Magyarországi Mária részére. Maga járt közbe – Mária királyné kérésére – azért is, hogy a kezesként Aragóniában maradt Martell Károlyt kicseréljék egy ifjabbik öccsével, ezzel téve lehetővé, hogy 1292-ben őt proklamálják Magyarország királyává. A király váltságdíjának előteremtésére az angol parlamentben Edward keresztülvitte egy jövedelemadó kivetését. Egészen 1291-ig az angol király többször is közvetített a békéért, s közbenjárásával megmentette az Anjoukat.

iii. Magyarország és Anglia kontinentális politikája az 1290-es években. Angol-Nassauai kapcsolatok, magyar érintettséggel

Anglia az 1293-94-től kezdve, amikor a keresztes háború már lekerült a napirendről, a III. Andrással szemben is Anjou-párti politikát folytatott. Azt vizsgáltam, hogyan foglalt állást Anglia a magyar trón betöltésének kérdésében, s az erre vonatkozó dokumentumokat gyűjtöttem össze. I. Edward Martell Károly pártján állott, kérte is Mária királyné, hogy járjon közbe fia trónra jutásában. Itt azt vizsgáltam, hogyan politizált Anglia és Magyarország ellentétes politikai érdekrendszerek tagjaként. III. András aragón és Habsburg szövetséget épített ki. Anglia a Habsburgok riválisával, Nassau Adolf német királlyal kötött szövetséget. Mivel az Anjouk hadban álltak az Andrással jó viszonyt ápoló Aragóniai Frigyes szicíliai királlyal, Edward, fenntartva a nápolyi szövetséget, szemben állt Aragóniával. Az ellentétes

politikai konstellációk a magyar trón betöltésében is ellentétes álláspontot fogalmaztak meg. Ebben Anglia nagy tekintélyű királyának a szava is sokat számított. Magyarország e konfliktusban közvetlenül is érdekelt volt, hiszen magyar csapatok is harcoltak az angolok támogatása mellett Nassau Adolf ellenében az 1298-as göllheimi csatában.

A Magyarországgal szövetséges s Andrással házassági kapcsolatot is kiépítő Habsburg Albert ellenében megválasztott Nassau Adolf azért került Anglia látóterébe, hogy a Franciaországgal folytatott háborújában rá támaszkodhasson. A Habsburgok Franciaországgal léptek szövetségre. Ennek a szövetségi rendszernek a dokumentumait tártam fel, s próbáltam választ találni arra, miért indított hadat a magyar király Habsburg szövetségese támogatására, messze a magyar törzsterületektől. Adolf csak akkor tudott volna támogatást nyújtani Angliának, ha a birodalmon belül egyértelműen ő lesz az úr, s le tud számolni a Habsburgokkal. Éppen ebben akadályozta meg, s így módon a Franciaország elleni angol hadjárat sikerét húzta keresztül Albert és többek között a neki nyújtott magyar támogatás. 1298-ban Adolf éppen arra készült, megindítja a Franciaország elleni akciót, s így Anglia is támadni tud Flandriában. Ebben gátolta meg a Habsburg-magyar támadás. Részben a magyar segédcsoport érdeme is, hogy Flandria nem került ekkor angol kézre, hiszen Angliának égető szüksége volt a nassau gróf katonai támogatására. A Habsburgok segítségnyújtása kulcsfontosságú volt az angol-francia konfliktusban, s bármilyen csekély is lehetett a magyar haderő, hozzájárult ahhoz, hogy a kontinensen Anglia nem nyert teret. A magyar király a maga érdekeinek is eleget tett, hiszen azt az érdekszövetséget, s tagját, Angliát szorította háttérbe, mely ellenfeleivel, a trónját el nem ismerő Anjoukkal állt szövetségben. Közvetett módon III. András a saját trónbiztonsága érdekében is cselekedett.

1301 után Edward is Károly Róbert jogigényét támogatta, s erről biztosította nagyanyját is. Továbbra is szoros kapcsolatot ápolt Nápolyval, s Mária, valamint az ifjú Károly Róbert egy tekintélyes támogatót tudhatott maga mögött az európai politikában.

2. Magyar-angol kapcsolatok az Anjouk korában

E részben a korábbi anyaggyűjtést egészítettem ki, a kutatás során fellelt újabb 14. századi adatokkal. A magyar trónra kerülő Anjouk már egy kiépített nyugat-európai kapcsolatrendszerrel „hoztak” Magyarországra, s magyar uralkodókként is a korábbi Anjou-szövetségeket – így az Angliával való is – ápolták. Ebből indultam ki a 14. századi Anjou-angol kapcsolatok kutatásában is. A politikai érdekközösség s az ez alapján folytatott politikai kommunikáció nemcsak lehetséges volt, hanem mindig jelen volt a diplomáciai alternatívák tárházában. Az érintkezések nem mindig a felszínen húzódtak, de fel lehetett "melegíteni" őket, ahogyan az aversai tragédia után történt, amely egymás mellé állította a két hatalmat. Lajos és III. Edward, ha nem is kötöttek közvetlen katonai szövetséget, de Bajor Lajos császár szövetségeseiként össze tudták hangolni a Valois-Nápolyi-Avignoni blokk elleni lépéseiket. Lajos és Edward is ugyanazon politikai konstelláció részeként, az Avignoni Pápaság és a Nápolyra is kiterjedő Capet-Valois befolyás ellenében politizált, csatlakozva Bajor Lajoshoz; s mindig is propagálta a pápaság visszatérését Itáliába. A kutatásban főképp az 1345 és 1352 közötti angol-magyar követjárást és levelezést vizsgáltam, a nápolyi háborúk vonatkozásában.

3. Angol-Luxemburg kapcsolatok a 14. század végén

A Luxemburg- és a Lancaster dinasztia kapcsolatait két csomópont köré rendezve vizsgáltam. A legnagyobb figyelmet a konstanzi zsinat időszakában megvalósuló Lancaster-Luxemburg együttműködésnek szenteltem, külön fejezetben elemezve Zsigmond 1416-os angliai látogatását, a canterburyi szövetséget és a franciaellenes angol-luxemburgi-burgundi koalíció működését az 1410-es évek normandiai hadjárataiban. Áttekintettem Luxemburgi

Anna és II. Richárd házasságának diplomáciai vonatkozásait. A Plantagenet-Luxemburg új utat jelölt ki a hagyományos franciabarát Luxemburg politikában, s az angol politikában is új perspektívákat nyitott a 14. század közepén erőltetett Wittelsbach-Plantagenet tengelyen túl. Zsigmond már egy angol-Luxemburg érdekközösségben nő fel. Ennek megnyilvánulásait kutattam az 1378 és 1411 között, angol-magyar követjárásokat; Despenser norwichi püspök Luxemburg-kapcsolatait. Zsigmond és Magyarország vonatkozásában, különösen II. Richárd levelezésében több új forrást tártam fel. Kutattam Vencel cseh király angol kapcsolatait is; illetve az Annával Angliába érkező Luxemburg-alattvalóknak az angol udvarral való kapcsolatait (pl. Przemyslaus, Teschen hercege). Az érdekközösség „felmelegítésére” 1411-ben került sor: az angol uralkodó szövetség igényével fordult Zsigmondhoz.

4. A canterbury-i szövetség

A szövetséget az 1416-os canterburyi szerződés pecsételte meg, amely már katonai jellegű, s Franciaország ellen irányult, hiszen Zsigmond elfogadta Henrik trónigényét a Capet-trónra. E fejezetben áttekintettem Zsigmond és kísérete 1416-os angliai látogatását, újabb forrásokat is tártam fel, vizsgáltam a kíséret összetételét, számát, és angliai itineráriumáról újabb – Magyarországon nem ismert, az uralkodói itineráriumban sem közölt – adatokat publikáltam. Áttekintettem a fejedelmi látogatás előkészületeit és Zsigmond fogadásának nagyszabású ünnepségsorozatát. A Zsigmond tiszteletére rendezett ünnepségek, a fejedelmi ajándékok egymást érték. Mindennek igen számottevő forrásanyaga van Angliában, amit megpróbáltam összegyűjteni és a legfontosabb részleteket az összefoglaló munkában közölni.

A király külkapcsolataiban a személyes kapcsolatok döntő szerepet játszottak. Ezért tekintettem végig, angliai útja során, illetve konstanzi tartózkodása során kikkel, az angol dinasztia és főpapság mely képviselőivel ápolt bensőséges viszonyt. Útja során kik fogadták, kik, mely palotákban szállásolták el stb. E kutatás során újabb okleveles adatokat találtam és tekintettem át újabb angliai elbeszélő forrásokat, híradásokat, traktátusokat, városi évkönyveket, naplókat, memoárokat. A korabeli angol forrásokban szinte közmondásos elemként bukkan elő, hogyan szóltak Zsigmond s a magyar kíséret tagjai is az „áldott Angliáról”. Több, már köznyelven (közép-angol) íródott memoár, napló szól arról, a király hogyan járta végig, s hogyan dicsérte az országot, s miképpen beszélt szuperlatívuszokban a „nemes és érdemes népről”. A források nagy részében szinte közmondásos elemként tér vissza, hogy a király és kísérete pergamenlapokat szórt a nép közé, melyre Angliát eszményítő verseket írtak. Ennek a motívumnak (*felix Anglia*-kép) s szöveges változatainak a összegyűjtése a kutatás lényeges részét képezte, melyekről a kutatást összegző dolgozatban számot adok és többségüket közlöm is. Anglia sem maradt adós Zsigmond *laudatio*jában: nagyszámú verset, pamfletet találtam, melyek a királyt dicsőítik, megemlékeznek erényeiről stb. Zsigmond később Konstanzbán is nyíltan propagálta az angolok iránti elkötelezettségét.

5. Magyar-angol kapcsolatok a konstanzi zsinaton

Az angol és magyar-német követek a zsinaton együttműködtek az unió, a reform és az eretnekség ügyében. Már korábban, a pisai zsinaton, majd a cividale-i tárgyalásokon formálódni látszott egy „angol-német blokk”, egy közös egyházpolitikai platform kialakítása. 1414-ben Koblenzben újra megerősítették V. Henrik és Zsigmond szövetségét. A zsinaton Zsigmond legfőbb támaszai éppen az angol főpapság soraiból kerültek ki. Azt vizsgáltam, az angol delegáció mely tagjaival alakított ki kapcsolatokat a király, s kikre számíthatott leginkább a döntő fontosságú kérdésekben. Végigtekintettem e delegáció-tagok zsinati működését, a magyar delegáció tagjaival való kooperációjukat.

A canterburyi szerződés Zsigmond számára egy „megengedhető kompromisszumot” jelentett, egy szükséges kitérőt a schisma megszüntetéséért folytatott törekvésében. Zsigmond támogatásáért cserében V. Henrik és az angol natio hűen támogatta a magyar királyt, egyfajta szavazógépként téve lehetővé, hogy a király elérje célját s a latin nemzetek sakkban tartásával új pápát válasszon. Azt vizsgáltam, hogyan működött ez a szövetség a gyakorlatban, s miért kötelezte el magát Zsigmond egy katonai szövetségben. A király egy formális politikai szövetekezéssel a hátában nem mert volna nekivágni a pápaválasztásnak. Mindent elkövetett, hogy megnyerje Henriket, megígérte, csapatokat küld Normandiába. Az igen számottevő terjedelmű diplomáciai levelezés, követutasítások, prokurációk, titkos üzenetek stb. áttekintésével arra a következtetésre jutottam, nem valószínű, hogy Zsigmond ténylegesen Normandiába akart volna vonulni, számára a katonai fenyegetés egy olyan mézesmadzag volt, amit bármikor elhúzhatott a francia követek orra előtt. Magyarországra is küldött instrukciókat, hogy szereljének fel sereget, egy franciaországi hadjárat indítása céljából, így próbálván nyomást gyakorolni a francia követekre. Anglia, ha nem is várt katonai szerepvállalást a magyar királytól, annyit elért, hogy Zsigmond az angolok normandiai katonai akcióihoz hangolta lépéseit s így diplomáciai prés alá vették Franciaországot. Nagy fegyvertény, hogy Zsigmondnak sikerült elismertetnie Angliát külön zsinati *natio*-ként, amit Henrik mindenfajta fegyveres támogatásnál többre értékelt. Elengedhetetlennek találtam Zsigmond és az angol-szövetséges Burgundia viszonyának a vizsgálatát, hiszen az 1416-os calais-i találkozó után a szövetség gyakorlatilag hármastengellyé bővült Félelemnélküli János herceg csatlakozásával. E vonatkozásban nemcsak a magyar és angol zsinati küldöttek, hanem a velük egy platformon álló burgundiak együttműködését is át kellett tekintenem.

Az 1420-as évek elején is folyamatos volt a kommunikáció a Lancasterek és Zsigmond között. Ekkor azonban egyre inkább az az elképzelés nyert teret a szövetségeseik között, hogy Anglia nyújt segítséget a cseh husziták elleni küzdelemben.

A canterburyi szövetség és a konstanzi együttműködés sokkal inkább egy érdekközösségre alapuló politikai alku, a hatalmi érdekszférák elhatárolása és újraelosztása alapján megkötött diplomáciai paktum volt. Egy újfajta hatalmi politika része, amely egy olyan új európai rend kialakításáért folyik, amelynek a francia befolyástól mentes, egyesített egyház az egyik alapja. Az angol korona szavatolja az új pápa legitimitását; cserében Zsigmond elismeri Anglia urának jogát a francia koronára. Mindez lehetővé teszi, hogy egy új hatalmi szisztéma alakuljon ki, Anglia, a Luxemburg-királyságok és Burgundia vezetésével. Egy *Pax Sigismundiana* jöjjön létre a 14. századi francia-avignoni dominancia helyébe.

II. Közvetett érintkezések

1. Keresztes háború

ii. Angol lovagok a nikápolyi csatában

Igen vitatott kérdés a nikápolyi hadjáratban való angol részvétel. Sokáig úgy tartották, hogy Anglia is képviseltette magát, elfogadták a krónikások híradásait, mely szerint legalább 1000 angol lovag harcolt Zsigmonddal. A modern történetírás azonban kimutatta, hogy 'hivatalos', királyi seregeknek nincs nyoma az angol forrásokban. Magam viszont a kutatás során arra a következtetésre jutottam, hogy jó néhány angol lovag volt jelen Nikápolynál, vagy mint angol johannita, vagy a francia és burgundi kontingensek tagjai. E részben arra vállalkoztam, hogy felkutatom, kik s hányan lehettek a jelen lévő angolok. Már 1392-ben szolgáltak angolok a Temesközben. E vonatkozásban tártam fel a keresztes háború megelőző diplomáciai tárgyalásait, pl. a magyar történetírásban ismeretlen, Derby grófjának 1392-es tárgyalását Zsigmonddal; majd a magyar követek látogatását Lancaster hercegénél.

iii. Angol keresztes hadjárat a husziták ellen: Henry Beaufort, Winchester bíboros püspöke és Zsigmond király kapcsolatai, 1427-30

E helyütt azt vizsgáltam, hogy az angol királyi hatalom milyen politikát képviselt a huszitizmus felé. Körüljártam Angliának a huszitizmussal szemben képviselt álláspontját, valamint szerepvállalását a táboriták elleni keresztes hadjáratokban. Különös figyelmet szenteltem a Henry Beaufort, a Lancaster-ház tagja, az angol külpolitika irányítója részvételére az 1427-es hadjáratban, valamint az általa szervezett, Angliából kiinduló 1428-29-es cseh hadjáratra, mely azt a célt is kitűzte, hogy Zsigmond erőivel együttműködve felszabadítja az akkor már huszita betörésektől szenvedő Nyugat-Felvidéket. Tárgyaltam Winchester bíborosa és Zsigmond kapcsolatait Konstanztól kezdve; vizsgáltam levelezésüket a husziták elleni keresztes háború tárgyában. A husziták elleni fellépés illeszkedett az angol politika érdekszerébe és az angol-luxemburgi konstellációba. A huszitaellenes fellépés már az 1410-es évek eleji közeledés során felmerült, már ekkor összehangolták politikájukat az eretnekek elleni harc terén. V. Henrik konstanzi követi szigorú álláspontot képviseltek a huszitizmussal szemben. Beaufort bíboros, a lollardok elleni küzdelem élharcosa már az 1420-as évek eleje óta be kívánt kapcsolódni a táboriták elleni harcokba. 1425-26 körül őt tartotta Zsigmond is képesnek arra, hogy a keresztes vállalkozásokban ellanyhult német erőket újra galvanizálja, s friss erőket is mozgósít Angliából. Láttattam a Magyarországra is legátussá kinevezett Beaufort szereplését; feltártam levelezését, tárgyalásait a csehekkel stb. Képet adtam szervezőmunkájáról az újabb hadjárat előkészítése során 1428-29-ben. Főképp német források alapján végigtekintettem, Beaufort milyen szerepet játszott ekkor a birodalomban, Zsigmond távollétében. Végigtekintettem, miért nem indult meg végül a hadjárat, hiába állítottak fel több ezer fős hadat (Jeanne d'Arc fellépése).

2. Angol-magyar zsoldoskompániák a 14. századi Itáliában

A kutatás nem szűkülhetett Angliára és Magyarországra: meg kellett találni a *lehetséges* kapcsolódási pontokat. Az angolok és a magyarok egyik legérdekesebb találkozására az itáliai harcmezőkön került sor a 14. században. Az angol és magyar zsoldosok közös hadi kompániája, a Fehér Csapat (*White Company/La Compagna Bianca degli inghlesi /Alba Comitiva*) az egyik legsikeresebb zsoldostársaság volt Itáliában, zömmel angol, magyar és német tagokból verbuválódott, a híres Sir John Hawkwood parancsnoksága alatt. A fejezetben megpróbáltam feltárni, mikor, milyen számban álltak magyarok angolokkal közösen zsoldosszolgálatban, illetve kiket ismerünk a legnevezetesebb vezetőik közül; valamint arra is választ próbáltam keresni, miért lehetett ez a harctéri együttműködés sikeres, mi lehetett a könnyűlovas magyar íjászok és a nehézlovas angolok hatékonyságának az oka, miért szerveződtek előszeretettel angolok és magyarok közös kompániákba. Ugyanis a magyar és angol kompániák kimagaslottak hadi fegyelmükkel, kohéziójukkal és minden fegyverágban való jártasságukkal. A Fehér Kompánián túl is léteztek ugyanis szinte állandósult katonai egységek, amelyek angolokból és magyarokból álltak össze, esetenként magyar vezetéssel, amelyek egészen az 1370-es évek közepéig nem oszlottak fel. Sőt, Durazzói Károlynak az 1380-as évek elején vezetett itáliai hadjáratához, magyar egységei mellé is csatlakoztak angolok. Milyen lehetett az angolok és a magyarok, köztük Toldi Miklós, a kompánia helyettes kapitánya, együttélése a közös egységekben? A kutatás választ adhat arra is, miképpen fogadott fel Nagy Lajos Töröcsvár védelmére angol íjászokat. Kitekintettem Toldi Miklós életútjának, itáliai katonai szereplésének eddig még nem ismert eseményeire, főként az angolokkal közös zászló alatt végrehajtott hadi cselekményekre 1363 és 1366 között.

III. Középkori magyar emlékek Angliában

i. Királyi emlékek. Lovagrendi insignia és devizák.

ii. Ikonográfiai emlékek, kéziratok források

Ugyancsak felhasználtam magyar vonatkozású képi, ikonográfiai forrásokat (a *Salisbury-i breviárium* császári címere, *Pageant of the Birth, Life and Death of Richard de Beauchamp Earl of Warwick*; *Rous-tekersek*; Zsigmond király alakja a *Les Heures de duc de Bedford*-on) tárgyi emlékeket (a Lancaster-ház devizája, az ún. *SS lánc* v. gallér(ék); Perényi János terebesi sírköve; az ún. *yorki kard*; egyéb fejedelmi ajándékok pl. Derby grófja 1392-es magyarországi útja alkalmával; Zsigmond Warwick grófjának adományozott ajándékai s egyéb konstanzi adományai; a Zsigmondnak adományozott Térdszalagrend insigniája; császári-címer a norwichi Grand Hospital mennyezetén; Norfolk hercegének sárkányrendi insigniumai s rendtagságának írott forrásai). Összegyűjtöttem továbbá egyéb, magyar vonatkozású írott forrásokat (Dante *La Divina Commedia*-jának dedikációi Zsigmond számára), illetve egyéb adatokat (I. Albert magyar király gyámfiának, ifjabb Albertnek részvétele illetve lovaggá ütése VI. Henrik koronázásán; Habsburg Albert felvétele a Térdszalagrendbe; Makrai Benedek a párizsi egyetem angol nemzetének procuratora).

A diplomáciai kapcsolatokon, a szövetségesei viszonyon, érdekközösségen túl Anglia és Magyarország egy olyan szélesebb körű kapcsolatrendszer alakított ki, melynek részesei voltak társadalmi-kulturális események, lovagi tornák, fejedelmi processzusok, lakomák, zarándoklatok (pl. Zsigmond látogatása Canterburyben Becket Tamás sírjánál), lovagrendi ünnepélyek, fogadalomtételek; s „termékei” lehettek nagylelkű fejedelmi ajándékok, lovagrendi jelvények, fejedelmi dinasztikus devizák, valamint az ezeket megörökítő illuminált kéziratok. A 15. századi társadalmi-kulturális és politikai „közéletbe” szervesen bekapcsolódott a magyar udvar. A Windsorban függött Sárkányos-kard, vagy a Perényi János sírkövén látható Lancaster-insignia ennek a kapcsolatrendszernek a bizonyítéka.

Doktori munkámban foglalkoztam Tari Lőrinc írországi zarándokútjának angliai vonatkozásaival is, ez is része volt ugyanis az angol-magyar kapcsolatrendszernek, hiszen hosszú időt töltött el Angliában s Ír földön is az angol egyház és államhatalom képviselőivel találkozott. Írországi kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy Tari titkos követségben járt az angol királynál, sajnos azonban erre vonatkozó konkrét, közvetlen dokumentumot nem találtam. mint tudjuk róla, többször is titkos követként járt el Zsigmond szolgálatában. A titkos követségre azért volt szükség, mert Tari útja idejében még az angol politika fő iránya a Luxemburgok ellenfelei, a Wittelsbachok felé irányult: IV. Henrik házassági-szövetségi szerződése Ruprecht német királlyal s fiával a pfalzi palotagróffal életben volt. Éppen Tari útja idején kezd el ettől a szövetségtől távolodni Anglia, s még haza sem tér, angol követek keresik fel Zsigmondot. Erre vonatkozó kutatásaim azonban még nem teljesek, éppen ezért csak egy konferencián adtam eredményeimről számot s nem a munka egy fejezetében (“Political Pilgrimage in later medieval Central Europe: A case study of a Hungarian traveller to Ireland”, CLIOHres.net conference, TWG 6, Europe and the World, “Travel and Exploration”, Debreceni Egyetem, Debrecen, 2008. január 31-február 3.).

Több éve veszek részt a középkori magyar uralkodói dinasztiákra vonatkozó nyugat-európai emlékek, források összegyűjtésében, szorosan kapcsolódva OTKA-pályázatomhoz. Elsősorban Zsigmond angliai emlékeit gyűjtöttem össze, amit jelenleg is folytatok és adatbázisomat bővitem. Nagy jelentőségű a Magyarországon ismeretlen, több magyar vonatkozást tartalmazó – Zsigmondot és udvarát több helyen ábrázoló – kézirat: *Pageant of Richard de Beauchamp Earl of Warwick*, a British Library Kézirattárában, melyet bemutattam az összefoglaló kötetben, s erről adtam számot külföldi előadásomban is („The Pageant of Richard de Beauchamp, Earl of Warwick (1382-1439)”, History Graduate Research Seminar

– M.A. in Medieval Studies Lecture, *The Moore Institute for Research in the Humanities and Social Studies*, National University of Ireland, Galway, Írország, 2007. március 12.)

Tovább folytatom a kutatásaimat a nikápolyi hadjárat témakörében, egyrészt Zsigmond megelőző diplomáciai tevékenysége, továbbá a nyugati hatalmakkal való kapcsolatairól. E vonatkozásban számot is adtam eredményeimről (“King Sigismund and the passagium generale (1391-96)”, CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ SIGISMUND DE LUXEMBURG, ORADEA, 6-9 DECEMBRIE, 2007. Oradea, megjelenés alatt).

Természetes, hogy a kutatást nem zártam le 1437-el, hanem a forrásgyűjtő munka során a 15. század második felének angol-magyar kapcsolatokra vonatkozó adatokat is találtam, melyek ugyan nem kerültek bele az összefoglaló munkába, hiszen a Hunyadi- és a Mátyás-kor kutatásának még csak az elején járok, de eredményeimről számot adtam (pl. “King Matthias and the Western European Powers”, *Matthias Rex 1458-1490 – Hungary at the Dawn of the Renaissance, International Conference*, 2008. május 20-25. ELTE Budapest). Távlati terveimben is szerepel a Mátyás-kor nyugati külpolitikájának vizsgálata, különös tekintettel a francia, burgundi és angliai diplomáciai viszonyokra (e vonatkozásban adtam elő 2008 nyarán: „Mátyás, az európai uralkodó”, plenáris előadás, a *Magyar Történelmi Társulat* 2008. évi közgyűlése, 2008. június 28.).

A weboldalakon közlöm az OTKA pályázat tárgykörében tartott tudományos előadásaimat (<http://delfin.klte.hu/~history/magykoz/kulpolitika/eloadasok.html> vagy <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/27>); és publikációimat (<http://delfin.klte.hu/~history/magykoz/kulpolitika/publikaciok.html> ; <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/26>.)

Korábbi részjelentések:

<http://delfin.klte.hu/~history/magykoz/kulpolitika/beszamolo2005.html> ;
<http://delfin.klte.hu/~history/magykoz/kulpolitika/kiegeszito2005.html> ;
<http://delfin.klte.hu/~history/magykoz/kulpolitika/beszamolo2006.html> ;
vagy <http://www.baranyattila.eoldal.hu/archiv/uploaded/4> .

Debrecen, 2008. augusztus 22.

Bárány Attila Pál